

41. Masal ve efsanelerde değerler eğitimi: Muş ili örneği

Süleyman AYDENİZ¹

APA: Aydeniz, S. (2021). Masal ve efsanelerde değerler eğitimi: Muş ili örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (23), 636-659. DOI: 10.29000/rumelide.949511.

Öz

Bu çalışmada Muş yöresine ait masal ve efsanelerin değer eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Yavuz (2006), Köse (2004), Aksu (2010) tarafından kaleme alınan Muş yöresine ait masallar ve Ekmekçi (2020)'nin eserinde geçen Muş efsaneleri, önce kök değerler daha sonra da bu değerlerin dışında yer alan değerler bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada "temel nitel araştırma" deseni kullanılmıştır. Çalışmanın inceleme materyalleri, ifade edilen 4 tezde yer alan metinlerdir. Böylece Muş yöresine ait toplam 127 masal ve 105 efsane incelenmiştir. Çalışmada doküman incelemesine göre elde edilen veriler, içerik analiziyle çözümlenmiş, sıklık açısından değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışma sonunda Muş yöresi masal ve efsanelerinde kök değerlerin tamamına ait örneklerin bulunduğu ve en çok yardımseverlik (53), sevgi (39), dürüstlük (16), sabır (15), dostluk (14), adalet (13), öz denetim (7) kök değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Masal ve efsanelerde kök değerlerin dışında ise 30 farklı değer olduğu saptanmıştır. Bu değerlerde en fazla dini değerlere duyarlılık (73), estetik (56), azimli olma (30), iyilik etme (30), çalışkanlık (20), aile birliğine/ bağlarına önem verme (19), cömertlik/ cömert olma (17), geleneksellik (16), cesaret/ cesur olma (14) ve nezaket (14) değerlerine yönelik örneklerin olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar Muş yöresi masal ve efsanelerinin değerler eğitimi açısından zengin olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Muş masalları, Muş efsaneleri, kök değerler, değer eğitimi

Values education in tales and legends: Sample of city of Muş

Abstract

In this study, it was aimed to examine the tales and legends of Muş province in terms of values education. In this respect, the tales of Muş province written by Yavuz (2006), Köse (2004), Aksu (2010) and the legends of the city mentioned in the work of Ekmekçi (2020) were first discussed in the context of root values and then values outside these values. The "basic qualitative research" design was used in the study. The research materials of the study are the texts in the 4 theses expressed. Thus, a total of 127 tales and 105 legends belonging to the province of Muş were examined. The data obtained according to the document analysis were analyzed with content analysis, evaluated and interpreted in terms of frequency. At the end of the study, it was established that there are examples of all of the root values in the tales and legends of the city of Muş and that the root values helpfulness (53), love (39), honesty (16), patience (15), friendship (14), justice (13), self-control (7) are included the most. It was determined that there are 30 different values in fairy tales and legends other than the root values. In these values, sensitivity to religious values (73), aesthetics (56), determination (30), doing a favour (30), diligence (20), giving importance to family

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Muş, Türkiye), s.aydeniz@alparslan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9277-529X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 03.03.2021-kabul tarihi: 20.06.2021; DOI: 10.29000/rumelide.949511]

unity / ties (19), generosity / being generous (17) , traditionalism (16), bravery / being brave (14) and kindness (14) were seen to be examples of values. These results show that the tales and legends of Muş province are rich in values education. Suggestions are presented in the ending of the study.

Keywords: Muş tales, Muş legends, root values, values education

Giriş

İnsanlığın bilinen tarihi içinde genel olarak, devlet olmasa bile, insanların topluluk halinde yaşadıkları bilinen bir gerçektir. Devlet olduğunda zaten kurumsal bir yapının varlığı ortada demektir. İnsanların bireysel yaşamlarını devam ettirmek için kendilerine yabancı veya düşman gördükleri hemcinslerinin ve tabiat içinde diğer canlıların tehditlerini bertaraf etmeleri birbirlerinin glerinden faydalanmaları lazımdır. Bu da topluluk veya toplum olmalarını gerektirir. Topluluğun veya toplumun devam etmesi için de belli kurallar vardır. Bu kurallar son zamanlarda yazılı hale getirilse de önceleri yazılı halde değildir. Yazılı kurallar oluşturulana kadar önceki kurallar, sözlü olarak nesilden nesile aktarılmış ve uygulanmıştır. Aynı zamanda yazılı kurallara da örneklik teşkil etmiştir. Günümüzde toplum açısından önemli olan birçok kural, yazılı olmasa da gelenek, örf ve adet olarak uygulanmaya devam edilmektedir. Bu kuralların bir kısmı kanun, yönetmelik, yönerge vb. şekillerde yazılı olarak görülmektedir. Daha fazla oranda bir kısmı ise yazılmamış kurallardır. Toplumlarda bu kuralların önemi yadsınamaz. İşte bu kuralların esası ‘değerler’dir. Değerler genel kabul görmüş kurallardır. İnsanların yakınlarına, diğer insanlara ve hatta kendisine karşı olan sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların bir kısmını ‘değerler’ oluşturmaktadır.

Alan yazında değer kavramı farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Halstead ve Taylor (2000: 169) değer kavramını "davranışa ilişkin genel rehber olarak hareket eden ilkelere ve temel inançlara, belirli eylemlerin iyi veya arzulanan standartlarına atıfta bulunmak için kullanılan gerçeklikler"; Oğuzkan (1993) “bir varlığın, ruhsal, toplumsal, ahlaki ya da estetik yönden taşıdığı dşnnlen yüksek ve yararlı nitelik”; Akbaş (2004) ise “sosyal bir varlık olan bireyin sosyal çevresiyle etkileşimi sonucunda özümsediği ve davranışlarına şekil veren belirli kurallar” olarak tanımlamışlardır.

Değer kavramının önemli yer tuttuğu alanlardan biri de eğitimidir. Bu eğitim alanlarından biri de Türkçe dersi ve ğretim programlarıdır. Daha nceki Türkçe Dersi ğretim Programlarında değerler başlığı adı altında bir bilgi bulunmamaktadır. Yaşaroğlu (2015), değerlerin; 2005/2009 Türkçe Dersi ğretim Programının içinde müstakil bir başlık ve bölüm olmamasına rağmen ‘programın temel özellikleri, genel amaçlar, temel beceriler, öğrenme alanları ve kazanımlar’ adı altında yer aldığını belirtir. MEB (2017), “Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine” adı altında bir basın açıklaması yaparak 10 kök değeri ve alt değerlerini içeren değerler tablosunu kamuoyuna sunmuştur. Bundan sonra diğer dersler gibi Türkçe Dersi ğretim Programı (2018) içinde de 2018 yılından itibaren bu değerler tablosu yerini almıştır. Ders kitaplarındaki metinler, bölümler ve kazanımlar buna göre hazırlanmıştır. Her sınıfın ders kitabında ‘değerlerimiz’ diye bir bölüm de yer almaya başlamıştır.

Karagöz (2017), Türkçe dersiyle değerler ilişkisini “Türkçe, değerler eğitiminin etkili ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştirildiği temel derstir. Değerler eğitimi çerçevesinde engin kültürel birikimden beslenen, değerlerle donanmış sözlü kültür birikiminin öğrencilerle buluşturulması gereklidir.” biçiminde ifade etmektedir.

Yeni nesillere toplumun ve ulusun değerlerinin aktarılmasında halk kültürünün birçok türünden yararlanılabilir. Bu türlerden bazıları da masal ve efsanelerdir. Ilıcak ve Başoğlu (2018), masalların eğitici yönünü anlatırken “Masallar eğitici, öğretici ve ders verici niteliktedir. Çocuklar; doğru ile yanlış, iyiliğin ödüsüz, kötülüğün ise cezasız kalmayacağını masallar aracılığıyla öğrenmektedir. Bir bakıma masallar “iyi bir kişi” olmayı öğütleyen ürünlerdir.” diye ifade etmişlerdir.

Alan yazında masal türünün değerler eğitimi açısından incelendiği çalışmalar bulunmaktadır (Kasımoğlu, 2010; Yeniasır, 2015; Kılcan, 2016; Özcan, 2017; Akkaya, 2017; Karatay, 2007; Kardaş, 2020). Masalların dışında değer eğitiminin verilebileceği türlerden biri de efsanelerdir. Max Luthi; efsanenin ahlaki, objektif, zaman ve mekana bağlı bir anlatım türü olduğunu ve her iki dünyayı bir arada bulundurduğunu (Kardaş, 2020) belirtmektedir. Efsaneler ahlaki değerleri barındırmaktadır. Toplumun hafızası denilebilecek bu halk kültürü ürünlerinin (masal-efsane) çeşitli yönlerden incelendiği birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu türlerden özellikle efsanenin eğitim ve değer eğitimi bağlamında incelendiği çalışma sayısı azdır. Değer eğitimi açısından masallarla ilgili çalışma sayısının fazla olmasına rağmen efsanelerle ilgili değer eğitimi çalışmalarının daha az olduğu tespit edilmiştir.

Efsaneleri değer eğitimi bağlamında ele alan Çiftçi ve Sayır (2019), “Tarihi, çok eskilere dayanan efsanelerin sözlü kültür ürünleri arasında önemli bir yeri olduğunu; dinî, sosyal, ahlaki ve eğitsel boyutları bulunan efsanelerin, çeşitli açılardan incelenmesinin mümkün olduğunu” vurgulamışlardır. Güven (2014), Türk efsanelerini değerler eğitimi bakımından incelerken sadece Türkiye sahasını değil Türkçe konuşulan diğer sahaları da ele almıştır. Alan yazında bu iki örnek dışında efsaneleri değer bakımından inceleyen başka çalışma tespit edilememiştir. Bunun yanı sıra Muş merkez ve ilçelerindeki masal ve efsaneleri değer eğitimi açısından inceleyen herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Çalışmanın bu yönüyle özgün olduğu ve alana katkı sunduğu söylenebilir.

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımlarından ‘temel nitel araştırma’ deseni bağlamında ele alınmıştır. Merriam (2013)’a göre temel nitel araştırma, yorumlamanın ön planda olduğu bir nitel çalışmadır ve bu araştırmalarda veriler gözlem, doküman analizi veya görüşme yoluyla toplanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, dört eser (tez) değer eğitimi açısından ele alınmıştır. Bu tür çalışmalarda yorumlayıcı bir yaklaşım da ön plandadır. Bu yüzden çalışmada ‘temel nitel araştırma’ modeli tercih edilmiştir.

Verilerin toplanması

Bu araştırmada veriler, doküman incelemesine göre toplanmıştır. Creswell (2005)’e göre dokümanlar nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır. Doküman incelemesi alan yazında çeşitli isimler almaktadır. Bu isimlerden bazıları belgesel gözlem veya belgesel taramadır (Çepni, 2012). Belgesel taramalar herhangi bir amaç için önce kaynakları toplama, okuma, not alma ve son olarak da değerlendirme aşamalarından oluşur (Karasar, 2007).

Çalışmada kuramsal alt yapıyı oluşturmak için geniş bir alan yazın taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili bilimsel ve akademik çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra çalışmanın materyallerini oluşturan Muş ili ile ilgili yapılmış tezlerdeki masal ve efsaneler iki defa okunmuş, masallar ve efsanelerde doğrudan veya dolaylı olarak değer ifade eden cümle veya paragraflar tespit edilmiş ve

işaretlenmiştir. Böylece tespiti yapılan değerler sınıflandırılmış ve notlar (masal - efsane isimleri ve değerin geçtiği sayfa vb.) alınmıştır. Çalışma bulguları bu bağlamda oluşturulmuştur.

İncelenen dokümanlar/çalışma materyalleri

Çalışmada incelenen materyallere yönelik bilgiler aşağıda verilmiştir:

Yavuz, M. ř. (2006). *Muş Masalları zerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Ekmekçi, D. N. (2020). *Muş Efsaneleri İnceleme Metin*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Köse, A. (2004). *Muş İli Malazgirt İlçesinde Anlatılan Masalların ocuk Eğitimine Katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aksu, B. (2010). *Muş ocuk Folkloru*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Muş ve ilçeleri adına halk kültürünü yansıtan tezler incelenmiş ve derlenen metinlere ulaşılmıştır. Çalışmaya uygun olduğuna karar verilen 4 yüksek lisans tezinde yer alan masal ve efsane metinleri incelemeye tabi tutulmuştur. Bu tezlerdeki farklı olan masal ve efsaneler ayrı ayrı incelenip birbirinin tekrarı olan metinler çıkarıldıktan sonra kalan 55 masal, 101 efsane ve Malazgirt masallarını konu edinen tezdaki 72 masal ile toplamda 127 masal ve 101 efsane, içerdiği değerler açısından ele alınmıştır. Mirza Muhammed, Kızıl Ziyaret,  Bacı,  Kardeş, Satın Alınan ğt, Kurnaz Tilki ve Büyük Hamurpet Gölü adlı metinlerin benzer isimli oldukları ancak içeriklerinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu dokümanlarda 30 masal, 97 efsane metninin bir sayfadan daha kısa olduğu saptanmıştır. Çalışma sonunda, araştırmada kullanılan masal ve efsanelere ait bilgiler EK başlığı altında sunulmuştur.

Verilerin analizi ve yorumlanması

Çalışmada veriler içerik analizine göre değerlendirilmiştir. Yıldırım ve şimşek (2008) içerik analizinde verilerin ilk olarak kavramsal hale getirildiğini ve daha sonra bu kavramların düzenlendiğini son olarak da temaların tespit edildiğini belirtmektedir.

Çalışmaya konu olan masal ve efsaneler çalışma süresince araştırmacı tarafından iki kez okunmuş ve kodlanmıştır. Böylece masal ve efsanelerde yer alan (10 kök değer dışında) değer olduğu düşünülen 48 kavram tespit edilmiştir. Söz konusu kavramların değer olup olmadıklarının saptanması için alan yazın incelenmiş ve özellikle masal ve efsane konularındaki değerler eğitimi hakkında yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulmuştur. Daha sonra tespit edilen kavramlar 5 alan uzmanının görüşüne sunulmuş, kavramların değer olarak kabul edilip edilmemesi ile ilgili değerlendirmeleri alınmıştır. Alan uzmanlarının değerlendirmeleri doğrultusunda 18 kavram listeden çıkarılmış, alan uzmanlarının üzerinde ittifak ettikleri 30 kavram bu masallardan elde edilen değerler olarak kabul edilmiştir. Son olarak kabul edilen değerler, 2018 yılında yayımlanan ğretim programlarında ifade edilen kök değerler dikkate alınarak 'Kök Değerler' ve 'Diğer Değerler' (kök değerler dışında kalanlar) olarak temalaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde çalışmanın verilerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın bulguları iki ayrı tablo halinde ele alınmış ve yorumlanmıştır. Bulgularda tespit edilen değerlerin sıralanmasında sıklık

değeri göz önüne alınmıştır. Çalışmada “M” kodu ile Muş masalları, “E” kodu ile Muş efsaneleri ve “MA” kodu ile de Malazgirt masalları ifade edilmiştir.

Tablo 1. Muş yöresine ait masal ve efsanelerde tespit edilen kök değerler, değerlerin frekansları ve yer aldıkları masal ve efsaneler.

Tema 1	Sıra No	Değerler	(f)	Değerlerin Yer Aldığı Masallar ve Efsaneler
Kök Değerler	1	Yardımseverlik	53	M12, M13, M14, M15, M18, M21, M22, M24, M25, M29, M30(2), M34, M37(3), M38(2), M42, M43, M45, M49, M50, E33, E35, E45, E73, E76, MA13, MA17, MA18(2), MA19, MA20, MA21(4), MA24, MA28, MA30, MA31(2), MA41(2), MA42, MA43, MA45, MA46, MA52, MA60, MA62, MA66.
	2	Sevgi	39	M37, M50(3), M52, M54(2), E8, E19, E22, E25, E30, E48, E52, E56, E57, E58, E59, E60, E83, MA3, MA11, MA12, MA14, MA17, MA18, MA24, MA30, MA41, MA43, MA48, MA49, MA54, MA55, MA58, MA64(2), MA67, MA72.
	3	Dürüstlük	16	M19, M43, M44, M46, E25, MA12, MA19(2), MA20, MA27(2), MA50, MA53, MA58, MA59, MA68.
	4	Sabır	15	M39, M50, M54, E25, E96, MA22, MA25, MA29, MA30, MA53, MA54, MA56, MA57, MA58, MA72.
	5	Dostluk	14	M4, M8, M17, M22, M23, M25, M33, M38, M45(2), M47, E25, MA21, MA25.
	6	Adalet	13	M15, M20(2), M30, M31, M38. MA12, MA39, MA41, MA48, MA56, MA64, MA67.
	7	Öz Denetim	7	M6, M47, MA15, MA26, MA30, MA38, MA47.
	8	Saygı	3	M43, M51, M54.
	9	Sorumluluk	2	M40, E88.
	10	Vatanseverlik	2	E64, E66.

Tablo 1 incelendiğinde Muş yöresine ait masal ve efsanelerde kök değerlerin tamamına ait örneklerin yer aldığı tespit edilmiştir. Muş yöresinin masal ve efsanelerinin kök değerler bakımından zengin olduğu görülmektedir. Kök değerlerin toplam sayısı 164'tür. Yardımseverlik ve sevgi kök değerlerinin toplamının 92 olmasıyla değerlerin yarısından fazlasının bu iki değerde bulunması dikkat çekicidir.

Tablo 1'deki sonuçlara göre Muş ve Malazgirt masallarında ve Muş efsanelerinde en fazla yardımseverlik 53 kök değerine yer verildiği görülmektedir. Bu değeri sevgi (39), dürüstlük (16), sabır (15), dostluk (14), adalet (13), öz denetim (7) kök değerleri takip etmektedir. En az yer verilen kök değerler ise saygı (3), sorumluluk (2) ve vatanseverlik (2) değerleridir. Aşağıda kök değerlerin masal ve efsanelerde nasıl yer aldığına ilişkin örnekler yer almaktadır:

Yardımseverlik

Yardımseverlik, toplum içindeki bireylerin hayatlarını devam ettirmesi için birbirlerinin ihtiyaçlarını gidermesi olarak tanımlanabilir. Muş yöresi masal ve efsanelerinde en çok yardımseverlik kök değerine yer verildiği saptanmıştır. Bu örneklerden bazıları şu şekildedir:²

“Anlaşmışlar gidip getirmeğe. Ayi tilkiye demiş:

“Sen çobani oyale men de koyını alacam.”

Tilki çobani oyalamış, ayi de gitmiş koyunu yahalamış, getirmiş. Koyunu kesip kavurme yapmışlar. Birazını kurda vermişler, gerisini tenekeye koyup kuyulamışlar.” (M18, Tilki-Ayı-Kurt, s.167)

“O değirmenin sahibi olan yaşlı bir adam çocuklarını alıp onları beslemiş.” (MA18, Üç Kız Kardeş, s.123)

“Feyzo, kadına istediği yere onu götürebileceğini söyler.” (E33, ElkaFeyzo, s.79)

Sevgi

Muş yöresi masal ve efsanelerinde sevgi kök değerine çok fazla yer verilmiştir. Bu masal ve efsanelerde sevgi kök değeri; insanlar arasında sevgi, hayvanlar arasında sevgi veya insan ile hayvan ya da diğer varlıklar arasında sevgi şeklinde görülmektedir. Bu bakımdan masal ve efsanelerde sevginin her çeşidinin yer aldığı söylenebilir. Masal ve efsanelerde yer alan sevgi kök değerine ait bazı örnekler şu şekildedir:

“Ali, Fatik’e oni çok sevdiğini söyler. Fatik de Ali’yi sevmiş. Bunlar evlenmäge karar verirler. Tüm civar köyler, ekrebalar, tanıdıklar çağrılmış. Kırh gün, kırh gece düğün dernek yapılmış. Ali ile Fatik evlenmişler. Ali, Fatik’i alıp memleketine götürmüş. Fatik, tek yadigarı ve dostı olan tazisini de bereberinde götürmüş.” (M50, Babasının Yerine Askerlik Yapan Kız, s.231)

“Bir varmış bir yokmuş, evvellerde güzel şirin bir ev varmış. İçinde de çok mutlu mu mutlu bir çift varmış. Birbirlerini çok ama çok severlermiş.” (MA3, Hacı Ali, s.91)

“Rivayete göre karga, beyaz güle âşık olmuş. Beyaz gül, karganın yalvarışlarına, aşkına aldırış etmemiş.” (E19, Gül ve Karga, s.72)

Dürüstlük

Dürüstlük kök değerine Muş masal ve efsanelerinde 16 örnek tespit edilmiştir. Masallarda dürüstlük değeri genelde, açık sözlülük ve verdiği sözü tutma özelliği üzerinden aktarılmıştır. Masal ve efsanelerde yer alan dürüstlük kök değerine ait bazı örnekler şöyledir:

“Delikanlı de:

“Nasıl bize ne ana? Hani benim evlenme çağım gelmişti? Hani ben kimi istesem bana isteyecaktın?” demiş. Anası ısrar etse de kurtlamamış. Mecbur kadının evine gitmiş, kızını istemega.” (M44, Peri Kızı, s.217)

“Padişah:

-O kızı hiç istemesen daha iyi olur. Çünkü onun şartları çok ağırdır. Güzelliği kadar da nazı vardır demiş.” (MA19, Kız Evladın Hikayesi, s.125)

“Çoban, kurtların bu yemininden sonra ikna olur ve koyunları teslim edip gider. Koyun sahiplerine durumu anlatınca sahip de kurtların verdikleri yemin ile ikna olur. Sahip, kurtların koyunlardan birini almasına izin verir. Çoban, kurtların yanına varıp istedikleri bir koyunu alabileceklerini söyler.” (E25, Kurban II, s.75)

2 Masal ve efsanelerden alınan örnek cümleler İstanbul Türkçesine çevrilmemiş tezlerdeki özgün halleriyle verilmiştir. Örnek cümlelerin sonunda parantez içinde yer verilen kavramlar, ilgili masal ve efsanenin kodları ve isimleridir. Sonunda yazılan rakam ise masalın ilgili tezde geçen sayfa numarasıdır.

Sabır

Sabır, kişinin hayatta karşılaştığı çeşitli zorluklar karşısındaki dayanma gücüdür. Muş yöresi masal ve efsanelerinde masal kahramanlarının çeşitli zorluklar karşısında irade gösterip sabırlı olma durumları ele alınmıştır (15). Masal ve efsanelerde yer alan sabır kök değerine ait bazı örnekler şu şekildedir:

“Cengzeri dayisini İslama davet eder. Keuletmer. O de dayisine savaş açar. Dayisinin gücü cohtır, keleyi kuşatma altına alır. Cengzeri hem keleye gizliden su getirdiği için hem de erzah depoladığı için uzun süre direnir. Aralerindeki savaş yedi yıl sürer.” (M39, Cengzeri, s.205)

“Derken günler geçmiş aylar gelmiş, mevsimler birbirini kovalayıp ilkbahara gelmişler.” (MA30, Yedi Ceylan, s.149)

“Adam, üç gün üç gece boyunca mezarın başından ayrılmaz.” (E25, Kurban II, s.75)

“Hızır, FekiyeTeyran’ı ziyaret etmek için onun yaşadığı dağa çıkar. Fekiye Teyran’ın yanına varınca sorar: “Feki akül nerededir?” Feki, bu soruya cevap veremez. Hızır, aynı soruyu tekrar sorar. Feki, yine cevap veremez. Üçüncü kez sorduğu soruya cevap alamayınca Hızır, “Feki akül sabırdadır” der.” (E96, FekiyeTeyran, s.106)

Dostluk

Dostluk kavramı birçok özelliği içinde barındıran zengin bir kavramdır (Demir, 2019). İnsanlar, hayvanlar ve diğer canlılar arasında güçlü bir iletişimi ve sevgiyi ifade eder. Bu duruma rağmen Muş masallarında dostluk kök değerine ait örnekler orta sıralarda yer almaktadır. Toplamda 14 örnek tespit edilmiştir. Masal ve efsanelerde yer alan dostluk kök değerine ait bazı örnekler şu şekildedir:

“Meni de aranıza almırsız? Arkadaş olah, beraber Hicaze gidah” demiş. Tıklı ile Kurt beraber kırar vermişler, oni de aralarına almışler. Bu üç arkadaş beraber yürümüşler.” (M47, Tilki-Kurt-Katır, s.225)

“Çok eski zamanlarda iki arkadaş varmış, bunlar Mert ile Namert imiş, bunlar bir kardeş gibi beraber gezerlermiş.” (MA25, Mert ile Namert, s.139)

“Rivayete göre bir adamın musâhibi ölmek üzeredir. Adam, son kez musâhibini görüp helalleşmek istese de cenazesine yetişemez. Köye vardığında adamın ilk işi arkadaşının mezarına gitmek olur.” (E25, Kurban II, s.75)

Adalet

Adalet kavramı; sosyal yaşantının, aile hayatının ve insanlar arası ilişkilerin olumlu bir şekilde devam etmesi için gerekli olan bir kavramdır ve insanların haklarını ve hak ettiklerini korumayı sağlar. Muş masallarında adalet kök değeri ortalarında bir yerde yer bulmuştur. Efsane metinlerinde bu değere rastlanmamıştır. Toplamda 13 adet örnek saptanmıştır. Masallarda yer alan adalet kök değerine ait bazı örnekler şöyledir:

“İlan: “İmkani yoh, seni ısıracagım” diyor.

Adam baher çara yoh der:

“O zaman-karşımıza ne çiharsa kim çiharsa- üç kişiden soralım. Onler aramuzi bulsın.” ilan:

“Temam” der.” (M15, Yılanla Adam, s.160)

“İhtiyar da olayı kavramış ve Ahmed’in suçsuz, kendi karısının suçlu olduğunu anlamış.” (MA12, Fakir Ahmet, s.108)

Öz denetim

Öz denetim “kişinin kendisi ve dünya arasında daha iyi, daha ideal bir uyuma sahip olması için kendini değiştirme ve uyarılma kapasitesi” (Duyan, Güliden ve Gelbal, 2012: 19) olarak ifade edilmektedir. Genellikle temizliğe önem verme ve yaptığı bir yanlıştan dönüp özür dileme şeklinde örnekler vardır. Muş masallarında öz denetim kök değerine ait 7 adet örnek bulunmuştur. Efsane metinlerinde bu değere örnek bulunamamıştır. Masallardaki örneklerden iki tanesi şunlardır:

“İlk nöbeti küçük kardeş Ali tutmuş. Çıkmış damun üstünde sahlınmış. Ahşama keder evin içini gözlemiş. Ahşama dogri bahmiş ki dolabın arhasından dünyalar güzeli, peri misali bir kız çıhtı. Kız etrafı temizlemiş. Daha sonra da abilerine yemek hazırlamış.” (M42, Çoban Kızı, s.212)

“Padişah onlardan özür diler.” (MA15, Ömer’in Kaderi, s.114)

Saygı

Saygı, iletişim kurulan kişinin üstün özelliklerinin kabul edildiğini anlatan bir kavramdır. Saygı kök değeri Muş masallarında az rastlanan bir değerdir. Sadece 3 yerde tespit edilmiştir. Efsane metinlerinde bu değere örnek bulunamamıştır. Masallarda yer alan saygı kök değerine ait bir örnek şu şekildedir:

“Kambur bu durum karşısında hiçbir rahatsızlık duymaz. Hiç heyecana kapılmaz. O da herkes gibi tahtın üzerinde duran şahsın yanına yaklaşır ve kalabalığa karışır. Kambur da bir kenarda hürmetle ellerini önünde bağlamış tahtın üzerinde duran adamın karşısında durur.” (M51, Kambur, s.115)

Vatanseverlik

Vatanseverlik, milli konularda yani vatan, millet, tarih ve devletle ilgili konularda hassas davranma ve düşünme şeklinde tanımlanabilir. Vatanseverlik, masal ve efsanelerin doğası gereği Muş masallarında ve efsanelerinde en az yer alan kök değeridir. Bu metinlerde sadece 2 kere bu değere yer verilmiştir. Onlar da tarihi şahsiyetler etrafında oluşan iki efsanede karşımıza çıkar. Örnekler şunlardır:

“Malazgirt ilçesinde her yıl 26 Ağustos tarihinde olağanüstü bir sıcaklık hasıl olur. 13.00- 14.00 saatleri arası Ahlat tarafından bir fırtına kopar ve tozu toprağa katar. Yaklaşık 40-45 dakika süren bu tabiat olayı her yıl bu tarihte ve saatte tekrar eder durur. Halk arasındaki inanışa göre her yıl bu tarih ve saatte Alp Arslan ve ordusu Bizans ordusunun üzerine akın etmektedirler. Yaşanan bu doğa olayı halk arasında bu şekilde anlamlandırılmıştır.” (E64, Alparslan’ın Ordusu, s.92)

“İran seferi sırasında Sultan Murat’ın hazinesi boşalır. Durum askeri doyuramayacak hale gelir. Sultan Murat, bu bölgenin zenginlerinden birinden borç almak ister. Fakat adam, borç vermek istemez. Günlerden bir gün yaşlı bir kadın Sultan Murat’ın yanına gelir. Sultan Murat’ın halini gören yaşlı kadın şöyle bir öneride bulunur:

“İki at kesilsin. Etinden askerler yesin, istifade etsin. Atların derisi ise askerler tarafından tabaklanıp parçalara ayrılınsın, padişah mührüyle bunlar para haline getirilsin.”

Kadının dedikleri Sultan Murat’ın hoşuna gider ve Sultan, kadının söylediklerinin hemen uygulanmasını emreder.

Yaşlı kadının önerisi işe yarayınca Sultan Murat, ekonomik sıkıntıdan kurtulur ve İran fethedilir.” (E66, Sultan Murat Yolu, s.93)

Sorumluluk

Sorumluluk, "bireyin toplumda etkin işlev görebilmesi, yaşının gerektirdiği öğrenme ve eğitim etkinliklerini gerçekleştirebilmesi için oldukça önemli bir kavram" (İkiz, Totan ve Karaca, 2013: 24) olarak tanımlanabilir. Muş masallarında sorumluluk kök değeri için çok az örnek vardır. Sadece 2 örnek saptanmıştır. Onlar da şu örneklerdir:

"Varmış, yohmuş. Bi kadının üç oğlu varmış. Bigün anneleri onlara der ki:

"Oğullarım siz büyüdünüz. Bundan böyle kendi başınızın çaresine siz bahn." der. Bu uç kardeş de kendi aralarında anlaşırler: Herbiri çarşının bi terefini tutar." (M40, Üç Kardeş, s.207)

"Bulanık'ta bir süre kaymakamlık yaptıktan sonra tövbe edip tarikata girer. Burada çilehanede kırk gün çile çeker. Günde bir hurma ile beslenir. Norşin'de yaşayan şeyhten icazet alır." (E88, Seyyid Şeyh Tahir, s.103)

Diğer değerler

Muş yöresine ait masal ve efsanelerde tespit edilen ve kök değer olmayan diğer değerler, bu değerlerin frekansları ve yer aldıkları masallar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Muş yöresine ait masal ve efsanelerde tespit edilen kök değerlerin dışında kalan diğer değerler, değerlerin frekansları ve yer aldıkları masal ve efsaneler

Tema 2	Sıra No	Değerler	(f)	Değerlerin Yer Aldığı Masallar ve Efsaneler
Diğer	1	Dini değerlere duyarlılık	73	M1, M2, M19(2), M35, M37(3), M38(3), M39, M40(2), M41, M42, M43, M47(3), M49, M50(4), M52, E2, E4, E8, E9, E10, E13, E14, E15, E17, E18, E20, E21, E23, E24(3), E30, E32, E38, E42, E51, E57, E60, E65, E70, E71, E74, E75, E82, E84, E92, E95, E98, E99, E101, MA4, MA8, MA12(3), MA15, MA45, MA54, MA57, MA58, MA67, MA69.
	2	Estetik	56	M2, M12, M42(3), M43, M44(4), M49(3), M50, M51(2), M52, M54(6), E30, E48, E61, E66, E100(2), MA1, MA11, MA12, MA13, MA14, MA17, MA19, MA22, MA23, MA25, MA28, MA29, MA35, MA43(2), MA44, MA45, MA46, MA49, MA52, MA59, MA62, MA63, MA68, MA69, MA71, MA72.
	3	Azimli olma	30	M16, M20(2), M32(2), M37, M43, M45, M47, M48, E15, E21, E25, E57(2), E58(2), E60, MA8, MA10, MA11, MA12, MA22, MA24, MA25, MA41, MA54, MA64, MA70, MA72.
	4	İyilik etme	30	M15, M39, M42, M43, M45(4), M46, M49, M50, M51(3), M54(3), E80, E82, MA21(2), MA25, MA31, MA32, MA41, MA49, MA50(3), MA60.
	5	Çalışkanlık	20	M30, M38, M39, M41, M45, M49, M51, M53, M54, E1, E39, MA1, MA8, MA17(2), MA34, MA37, MA54(2), MA61.
	6	Aile birliğine/bağlarına önem verme	19	M31, M38, M41, M42, M45, M50(2), M54, MA3, MA4, MA8, MA17, MA18, MA30, MA31(2), MA56, MA58, MA59, MA72.

Değerler	7	Cömertlik/cömert olma	17	M13, M19, M30, M38(3), M45, M54, E25, E30, E67, MA29, MA38, MA48, MA50, MA51, MA71.
	8	Merhametli olma	16	M15, M27, M36, M39, M41(2), M42, M43, M46, M49, M54, MA12, MA14, MA16, MA37, MA43.
	9	Geleneksellik	16	M42, M43, M44(2), M50, M54, E26, E29, E100, MA11, MA12, MA19, MA31, MA43, MA52, MA72.
	10	Nezaket/kibarlık	14	M29, M37, M44, M45(2), M47, M53, M54(3), MA15, MA22, MA27, MA66.
	11	Cesaret/cesur olma	14	M20, M42, M47, M54, E65, MA16(2), MA19, MA30, MA46, MA52, MA56, MA62(2), MA69.
	12	Kahramanlık	12	M43(2), M46, M47, E31, E50, E58, E64, E65, E85, MA23, MA63.
	13	Uyumlu olma/davranma	9	M21, M51(2), E61(2), E81, MA3, MA54, MA64.
	14	Misafirperver olma	7	M27, M45, MA15, MA22, MA31, MA51, MA54.
	15	Güven duyma	7	M3, M7, M37, M39, E25, MA2, MA21.
	16	Teslimiyet	7	M1, E24, E61, E82, E99, MA15, MA57.
	17	Paylaşımçılık	7	M7, M8, M19, M33, M36, M43, M55.
	18	Sağlık	7	M43, M51, E70, E92, MA25, MA53, MA55.
	19	Affetme/bağışlama	4	M44, MA10, MA39, MA52.
	20	İleri görüşlülük	4	M20, M21, M29, MA62.
	21	Temizlik/temiz olma	3	M42, E18, MA31.
	22	Dayanışma	2	M14, MA9.
	23	Alçak gönüllü olma	2	M54, MA71.
	24	Ümitvar olma	2	E15, MA43.
	25	Fedakârlık	2	MA64, MA67.
	26	Samimiyet /içtenlik	1	MA24.
	27	Bilme/öğrenme isteği	1	MA10.
	28	Sözünde durma	1	E30.
	29	Kanaatkârlık/tokgözlülük	1	E88.
	30	Koruma-kollama	1	MA52.

Tablo 2 incelendiğinde Muş yöresi masal ve efsanelerinde kök değerlerin dışında kalan 30 farklı diğer değer tespit edilmiştir. Bu durum Muş masallarının ve efsanelerinin diğer değerler bağlamında da zengin olduğunu göstermektedir.

Tablo 2 ayrıntılı olarak ele alındığında Muş yöresi masal ve efsanelerinde kök değerlerin dışında kalan diğer değerlerde 385 örnek değer tespit edilmiştir. Kök değerlerin toplam sayısı olan 164 ile topladığımızda tespit edilen değer sayısı 549 olmaktadır. Bunlardan en fazla dini değerlere duyarlılık, 73 değer ile yüzde 20'ye yakın sayısı dikkati çekmektedir. Bu değeri; estetik (56), azimli olma (30), iyilik etme (30), çalışkanlık (20), aile birliğine/bağlarına önem verme (19), cömertlik/cömert olma (17), geleneksellik (16), cesaret/cesur olma (14), nezaket/kibarlık (14) gibi değerler takip etmektedir.

Aşağıda kök değerlerin dışında kalan bazı diğer değerlerin masallarda nasıl yer aldığına ilişkin örnekler verilmiştir:

Dinî değerlere duyarlılık

İnanç temelli değerlere duyarlılık, bireylerin kişisel yaşamlarında, sosyal hayatlarında ve diğer insanlarla iletişimde her zaman önemli olagelmıştır. Bu özelliklerinden dolayı toplamda en çok örnek bu konuda tespit edilmiştir. Muş yöresi masal ve efsanelerinde dinî değerlere duyarlılık değerine yönelik 73 örneğin olduğu saptanmıştır. Masal ve efsanelerde yer alan dinî değerlere duyarlılık değerine ait birkaç örnek şu şekildedir:

“Arkadaşleri om bu güzel saçlarını görünce heyr etetmişler. Hem de çoh kızkanmışler; ama o keder güzel saçleri varmış ki herkez ona altun saçlı kız demah zorinde kalmış. Bu durum, kızın çoh hoşine gitmiş. Allah’a şükretmiş. O günden sonra da onun adı ‘altun saçlı kız’ olarak kalmış.” (M49, Altın Saçlı Kız, s.230)

“Üçüncü nasihat: Sabah ezanını duyduğun anda nerede olursan olsun abdestini alıp namazını kılacaksın.” (MA12, Fakir Ahmet, s.106)

“Hep birlikte Allah’a şöyle dua ederler:

“Allah’ım bize bir çeşme göster, su içelim. Bu nimetin için sana bir kurban verelim.” (E8, Gelin Çeşmesi, s.68)

Estetik

Estetik; masal ve efsanelerde daha çok edebi ve sanatsal anlatım şeklinde karşımıza çıkan bir kavramdır. Arıcı (2016: 1021) “İnsanlarda hoş duygular ve heyecan oluşturan şeylerin inceleme ve değerlendirilmesi estetik ile ilgilidir. Estetik bir anlamda güzel olanın araştırılmasıdır.” ifadeleriyle estetik kavramını tanımlamaktadır. Muş yöresine ait masal ve efsanelerde estetik değerine çok fazla yer verilmiştir (56). Ayrıca bu değer, metinlerdeki kahramanların fiziksel tasvirlerinde ve masal başlarında söylenen tekerlemelerde de kendine yer bulmaktadır. Masal ve efsanelerde yer alan estetik değerine ait bazı örnekler şöyledir:

“Der ki:

Hey vitvit eden guş

Hesabın oldi yalniş

Özin evini yıhtın

Beni de evsiz brahtın.” (M2, Tüccar Pire, s.144)

“Tasa kuşu: ‘Tasa dediğin öyle olmaz, böyle olur: Geçti ayva, geçti nar. İster taş ye ister hardal.’ Demiş.” (MA43, Tasa Kuşu, s.171)

“Süphan Dağı’nın zirvesinde bulunan Gola Mem u Zine, bu iki sevgilinin sonsuz aşklarının bir sembolüdür. Rivayete göre Mem ile Zin, bu gölden birlikte su içmişlerdir. Bu yüzden bu göl asla kurumaz ve sonsuza kadar var olmaya devam edecekmış.” (E48, Mem ve Zin Gölü, s.85)

“Bunu duyan Sultan köprüden geçmeyi reddeder ve şu dörtlülle cevap verir:

Geçme namert köprüsünden,

Koy sel götürsün seni.

Yatma tilki gölgesinde,

Koy aslan yesin seni.” (E66, Sultan Murat Yolu, s.93)

Azimli olma

Muş masal ve efsanelerinde yer alan önemli değerlerden biri de azimli olma değeridir. Azim ile bir işi yapma, kararlı bir şekilde olayların üstüne gitme ve zorluklar karşısında yılmama gibi durumlar masal ve efsanelerde çok kullanılmıştır. Muş yöresi masal ve efsanelerinde azimli olma değerine yönelik 30 örnek tespit edilmiştir. Masal ve efsanelerde yer alan azimli olma değerine ait bazı örnekler şu şekildedir:

“Sıra Mirza Mihemede gelmiş, getmiş gece ağacı beklemiş. Uyhusu gelince barmagını kesmiş, tuz koymuş uyhusu gelmesin diye. Gece yarısı olunca, bahmiş birisi gelmiş almayı çalmaya. Mirza Mihemed onu görmüş kovalamış. Getmiş bi mugaraye girmiş. Mirza Mihemed sabah eve gelmiş, kerdeşlerine meseleyi anlatmış. Getmişler mugaranın başına, sirit de getirmişler. İlk büyük kerdeş içeri girmiş, hemen bağırmiş demiş: “Eman meni çekin yuhari!” O çıhmiş, ortadaki girmiş magereye. O da aynı öbiri gibi bağırmiş, demiş: “Meni çekin.” O da çıhmiş. Sıra gelmiş Mirza Mihemede. Demiş: “Ben getsem, ne keder desem meni çekin, siz çekmeyün.”Brahmişler, migerenin dibine getmiş. Bağırmiş, çağırmiş ama oni çıharmamışler.” (M21, Dev Kız, s.172)

“Ağabeylerini bulmaya ne pahasına olursa olsun onları kurtarmaya karar vermiş.” (MA24, Yedi Kargalar, s.137)

“Komşu eve geri döner. Kadın, yedi defa bu eve çeşitli bahanelerle et yemek umuduyla gider gelir. Fakat ev sahibi et vermez.” (E15, Ayının Menşei, s.71)

Cömertlik/cömert olma

Cömertlik, “sahip olunan imkân ve varlıkları ahlaki ölçüler içinde başkaları ile paylaşmak” biçiminde tanımlanabilir (Şener, 2013: 2513). Metinlerde bu değere, üçü efsanelerden olmak üzere 17 örnek saptanmıştır. Daha çok karşıdaki muhtaç insanlara yardım etmek şeklinde görülür. Masal ve efsanelerde yer alan cömertlik/cömert olma değerine ait bazı örnekler şöyledir:

“Bir varmış, bir yohmuş. Zengin ve iyi kalbli bi adam varmış. Bu adam Allah için en hayırlı ibabeti arastırılmış. Din adamlarının yanına gitmiş, onlere sormuş:

“Allah için en hayırlı olan, mükafatı en fazla olan nedir?” Onlar da malını Allah yolında tesaddük etmesini, fakir-fukeraya yardımcı olmasını söylemişler. Bu zengin adam da tüm malını mülkini fakir ve fukeraya vermiş. Elinde sadece yatağı ve ati kalmış.” (M38, Bezirgan, s.202)

“Geminin içindeki altınları karaya varınca hepsin, kurtuldukları takdirde başış yapacağımı söylüyorlar, sonunda karaya varıp altınları dağıtıyorlar.” (MA38, Kayıp Hazine Avcıları, s.163)

“Cin padişahının kızı, bütün altınlarını bu talebeye verir ve onunla nişanlanır.” (E30, Talebe ile Cin, s.77)

Geleneksellik

Bu değer, masal ve efsanelerde kültürel ve yöresel unsurlar bağlamında yer almıştır. Geleneksellik, daha çok düğün, yemek daveti vb. şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Muş yöresi masal ve efsanelerinde geleneksellik değeri ortalarda yer bulmuştur (16). Masal ve efsanelerde yer alan geleneksellik değerine ait bazı örnekler şu şekildedir:

“Sabahleyin büyük ve ortanca kızları evlendiriyor. Düğünler senlikler yapılıyor. Yişiliyor, içiliyor. Büyük ve ortanca kız muratlarına eriyorlar.” (M52, Üç Bacı, s.129)

“İyileştikten sonra Çil Osman ile Nurcemal’in 40 gün 40 gece düğünleri yapılır Herkes eğlenir.” (MA11, Çil Osman, s.104)

“Kedi, davul ve zurna eşliğinde halay çeken birilerinin yanına varır ve bir gence dönüşerek halaya katılır.” (E26, Devçizoro, s.76)

Cesaret/cesur olma

Cesaret veya cesur olma hâli, “Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven.” (TDK Türkçe Sözlük, 2011: 455) olarak tanımlanmaktadır. Muş masal ve efsanelerinde de cesur olma değerine ortalama bir yer verilmiştir (14). Özellikle insanların daha güçlü insanlara veya dev, cin gibi diğer canlılara karşı korkusuzca hareket etmeleri şeklinde görülür. Masal ve efsanelerde yer alan cesaret/cesur olma değerine ait bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Küçük kız gene zindancıya yalvarıyor. Git padişaha haber götür. Ben artık cezamı çektim. Ya beni azat etsin, veyahut da idam ettirsin.” (M52, Üç Bacı, s.131)

“Keloğlan lakaplı kız:

-Ben dev'i öldürmeye gidiyorum demiş.” (MA19, Kız Evladın Hikayesi, s.125)

“Cibranlı Halil, Hıms'ın Hamzabey köyünde çetesi ile birlikte dinlenirken Rus askerleri tarafından etrafı sarılır. Mart ayının soğuk günlerinden biridir ve Halit Bey dışında kimsenin atı yoktur. Halit Bey, adamlarına “Ben düşman askerlerini yarıp atımla karşıya geçtiğim sırada düşmana ateş açacağım. Siz de bu arada canınızı kurtarın” der. Halit Bey, atıyla düşman askerini yarıp karşıya geçtiği sırada çete üyeleri de onun açtığı ateş sayesinde düşman askerlerinden kurtulurlar.” (E65, Cibranlı Halil Bey, s.92)

Nezaket/kibarlık

Nezaket; bireyin karşıdaki kişi veya kişileri kırmadan, onları küçük düşürmeden sert bir dil kullanmadan bağlantı kurmasıdır. Bu durum aslında kişinin kendisine de saygısı demektir. Muş masallarında bu değere 14 örnek tespit edilmiştir. Efsanelerde bu değere örnek bulunamamıştır. Masallarda yer alan nezaket/kibarlık değerine ait bazı örnekler şu şekildedir:

“Padişah cemeetiyle gelmiş. Kız çıkmış meydana, demiş benim kelenim:

“20 koyun, 30 koç; 50 at, 70 yehte; 90 feraset, 100 akıl...”

Padişah heyetne diyor:

“Kahın gidah, bu iş olmaz.”

Heyeti sormiş:

“Neden olmaz padişahım?”

Padişah demiş:

“Kız bana diyor ben yirmi yaşımdayım, bana otuz yaşında bir delikanlı lazım. Erkek elli yaşına girende at gibi olur. Yetmiş yaşına girende yehte gibi olur. Kız diyor insan ömri doksan oldı mi feraseti gidiyor. Yüz oldi mi akli de gidiyor. Hemen kalhın gidah.” (M29, Vezir ile Köylü Kızı, s.184)

“Padişah:- Misafir kabul eder misiniz?

Kadın:- Lütfen içeri girin. der.” (MA15, Ömer'in Kaderi, s.114)

Sonuç, tartışma ve öneriler

Muş iline ait masal ve efsanelerin değerler eğitimi açısından incelendiği bu çalışmada çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında masal ve efsanelerde kök değerlerin tamamına ait örneklerin olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra kök değerlerin dışında kalan ve diğer değerler olarak ifade edilen 30 farklı değere de ulaşılmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlar alan yazında yapılmış benzer çalışmalarla tartışılmıştır.

Çalışma kapsamındaki toplam 127 masal ve 101 efsanede 10 kök değerinin tamamına ait örnekler mevcuttur. Bunun yanı sıra kök değerlerin dışında kalan farklı 30 değere de ulaşılmıştır. Masal ve efsanelerin içinde toplamda 549 değer tespit edilmiş ve bu durum dikkate alındığında metinlerin değer eğitimi açısından zengin örnekler içerdiği söylenebilir.

Çalışmada kök değerler bakımından en fazla yardımseverlik (53), sevgi (39), dürüstlük (16), sabır (15), dostluk (14), adalet (13) ve öz denetim (7) kök değerlerine yer verildiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra saygı (3) sorumluluk (2) ve vatanseverlik (2) değerleri ise masal ve efsanelerde en az yer alan kök değerlerdir. Masal ve efsanelerde kahramanların yardımsever olmaları önemli bir özelliktir. Yardımseverlik, toplum içindeki bireylerin hayatlarını devam ettirmesi için birbirlerinin ihtiyaçlarını gidermesi olarak tanımlanabilir. Genellikle karşılıklı menfaat gereği olan bu durum bazen çıkar gözetmeksizin yapılır. Her meslek sahibi; toplum hayatının devam etmesi için bir şeyler üretir, karşılığında ücretini alır. Fırıncı, tamircinin ekmeğini yapar; tamirci, fırıncının makinesini tamir eder; öğretmen her ikisinin çocuğunu eğitir. Böylece toplumda birbirlerinin ihtiyacı olan şeyleri yerine getirmiş olurlar. Ayrıca masal ve efsanelerde insan dışı varlıklara yardım edilmesi veya bu varlıkların insana yardım etmesi gibi durumlar da bulunmaktadır.

Muş yöresine ait masal ve efsanelerde kök değerlerin dışında kalan 30 farklı diğer değer olduğu tespit edilmiştir. Bu masal ve efsanelerde kök değerlerin dışında kalan 'diğer' değerlerde en fazla işlenen değer ise dini değerlere duyarlılıktır. Dini değerlere duyarlılık, bireylerin yaşamının her yerinde önemlidir. Kutsal dinler veya diğer inanç sistemleri insanların olumlu davranışlar içinde olması için kurallar koyan ve bu kurallar aracılığıyla insanları iyiye ve doğruya sevk eden kurumlardır. Bu kurumlar, toplum ve birey hayatı için büyük önem arz etmektedirler. Bu özelliklerinden dolayı çalışmada en fazla bu değere yönelik örnekler bulunmuştur. Muş yöresi masal ve efsanelerinde dinî değerlere duyarlılık değerine yönelik 73 örneğin olduğu saptanmıştır. Bu rakam diğer değerlerin yaklaşık yüzde 20'sine tekabül eder. Kök değerlerle birlikte toplam alındığında ise yüzde 13'ten fazla bir rakam olmaktadır. Bu durum, genel olarak toplumumuzda özelde ise bölge ve Muş insanında dine karşı olumlu ve yüksek bir tavrın bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca bölgede yaşayan insanların çoğunluğunun ve anlatan kişilerin dini değerlere duyarlı insanlar olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bazı dini efsanelerin alevi kültürünün geleneklerini yansıttığı da dikkate alınması gereken bir bilgidir. Ortak değerlerin bulunduğu ispatı olan bu durum dinin insanlar üzerindeki birleştiriciliğini gösterir. Masal ve efsanelerde dini değerlerin hayatın her alanında örneklerini bulmak mümkündür. Zaten bazı efsaneler dini özellikteki kişilerin hayatını ele alan menkıbe denilen efsanelerdir. *Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği* isimli yüksek lisans çalışmasında Özcan (2017) dini değerlere duyarlılık değerinin bu masal ve efsanelerde önemli bir yer edindiğini saptamıştır.

Kök değerler bakımından sadece masal örneklerine bakıldığında 48 örnek ile yardımseverlik birinci sırada yer alır. Yardımseverlik; sevgi, iyilik gibi bazı değerleri içinde barındıran bir kök değerdir. Yardımsever kişi, diğer varlıkları seven ve onlara iyilik yapmayı isteyen kişidir. Bu değeri dürüstlük (14), sevgi (13), adalet (13), dostluk (12) ve sabır (11) takip eder. Kök değerlerden vatanseverlik değerine masallarda örnek saptanmamıştır. Muş yöresine ait masallarda kök değerlerde en az sorumluluk (1), saygı (3) ve öz denetim (7) değerlerine ulaşılmıştır. Alan yazında masallarla ilgili yapılan çalışmalarda genelde sevgi değerinin ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Alabay Yolcu (2019), Kılıç ve Yılmaz (2018), Bulut (2021) ve Özbaşı (2020) çalışmalarında en fazla sevgi değerinin yer aldığını saptamışlardır. Bu çalışmada ise sevgi değeri, toplamda ikinci sırada ve sadece masallara bakıldığında 3. sırada yer alır. Bu çalışmada ilk sırada yer alan yardımseverlik, Akkaya (2017) ve Kılcan

(2016)'in çalışmalarında da ilk sırada yer alır. Özbaşı (2020)'nin çalışmasında 2. sırada; Bulut (2021)'un, Arslan ve Çelik (2016)'in çalışmalarında ise 3. sırada yer alması çalışmanın bu bulgusuyla örtüşmektedir.

Kök değerler bakımından sadece efsane örnekleri incelendiğinde 13 değer ile sevgi birinci sırada yer alır. Bu değeri yardımlaşma (5), sabır (2) ve vatanseverlik (2) takip eder. Kök değerlerden adalet, öz denetim ve saygı değerlerine ait örnek efsanelerde saptanmamıştır. Efsaneler, doğası gereği masallardan daha az sayıda değer içermektedir. Bu çalışmada da kök değer bakımından efsanelerde toplam 25 kök değer örneğine ulaşılmıştır. Bu sayı masallarla karşılaştırıldığında neredeyse altıda bire yakındır. Alan yazında efsanelerde sadece kök değerlerin ele alındığı hiç çalışma bulunmamıştır. Ayrıca efsanelerde değerlerin ele alındığı çalışma sayısı ise sınırlı sayıdadır. Çiftçi ve Sayır (2019)'ın çalışmasında bir efsane ele alınmış ve o efsanede bulunan eğitici değerler irdelenmiştir. İlgili çalışmada kök değerlerden sadece sevgi değerinin bulgusu örneklendirilmiştir.

Güven (2014) *Türk Efsanelerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi* isimli çalışmasını 20 değer üzerinden incelemiştir. Ortak olan değerlere bakıldığı zaman, bu çalışmada olduğu gibi, sevgi değerinin ilk sırada ve yardımseverlik değerinin 3. sırada olması dikkat çekmektedir. Bütün Türk dünyası efsanelerini ele alan ilgili çalışma ile bu çalışmanın sonucunun benzerlik göstermesi bu bağlamda önemlidir. Sevgi ve yardımseverlik değerlerinin benzer şekilde sonuçlanması Türk dünyası insanı ile genelde Anadolu ve özelde Muş insanının sevgiye ve yardımlaşmaya ne kadar önem verdiğini ortaya koymaktadır.

Kök değerler dışındaki diğer değerler bakımından sadece masal örnekleri incelendiğinde estetik değeri (50) birinci sırada yer alır. Estetik değerinin önde çıkmasının sebebi, anlatan kişilerin anlatımında sanatsal bir anlatım tarzını benimsemeleri olduğu söylenebilir. Bu değeri dini değerlere duyarlılık (38), iyilik (28), azimli olma (22), aile bağlarına önem verme (19) ve çalışkanlık (18) takip eder. Kök değerler dışındaki diğer değerler bakımından sadece masal örneklerine bakıldığında sözünde durma ve kanaatkârlık/tokgözlülük değerlerine masalarda örnek saptanmamıştır. Samimiyet/içtenlik, bilme/öğrenme isteği, koruma-kollama ve ümitvar olma değerlerinde sadece birer örnek tespit edilmiştir. Alan yazında yapılan masallarla ilgili çalışmalarda genelde kök değerlerin dışında değerler incelenmemiş veya farklı gruplandırmalar esas alınmıştır. İlgili çalışmalarda iyilik değerinin ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Alabay Yolcu (2019)'nun tezinde evrensel değerler, milli değerler, manevi değerler ve kişisel değerler ana başlıklarını kullanmıştır. Bu başlıklar altında alt başlıklar verilmiş ve buna göre incelenmiştir. Kök değerlerin dışında kalan diğer değerler içinde dini değerlere duyarlılığın alt başlığı olan dua etmek başlığı ilk sırada yer almıştır. Kılıç ve Yılmaz (2018)'in çalışmasında iyilik değeri en fazla tespit edilen değer olmuştur. Bulut (2021), çalışmasında kök değerler dışında kalan diğer değerlerden en fazla merhamet değerini tespit etmiştir.

Efsane metinlerinde kök değerlerin dışında yer alan diğer değerlerde ise en fazla dini değerlere duyarlılık (35) değerine yer verilmiştir. Bu değeri azimli olma (8), estetik (6), kahramanlık (6) ve cömertlik (3) takip eder. Kök değerler dışındaki diğer değerler bakımından sadece efsane örneklerine bakıldığında koruma-kollama, bilme/öğrenme isteği, samimiyet/içtenlik, fedakârlık, alçak gönüllü olma, dayanışma, ileri görüşlülük, affetme/bağışlama, paylaşımcılık, misafirperver olma, cesaret/cesur olma, nezaket/kibarlık, merhametli olma ve aile birliğine/bağlarına önem verme değerlerine efsanelerde örnek saptanmamıştır. Çiftçi ve Sayır (2019)'ın çalışmasında sadakat, kararlılık ve dua etmek gibi bulgular örneklendirilmiştir. Bu çalışmada da dini değerlere bağlılık ve kararlılık değerlerinin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Güven (2014)'in çalışmasında ise kök değerlerin

dışında kalan diğer değerler açısından dayanışma, alışkanlık ve estetik değerleri en fazla saptanan değerlerdendir. İlgili çalışmada alışkanlık ve estetik değerine fazla sayıda yer verilmesi sonucu da bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan bulgular bağlamında şu öneriler sunulmuştur:

- Bu alışmada Muş iline ait masal ve efsanelerde yer alan değerler incelenmiştir. Muş iline ait diğer halk edebiyatı ürünlerinin de değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ele alınabilir.
- Varto ilçesinde bulunan Alevi Bektaşi kültüre ait ürünler değerler bağlamında incelenebilir.
- Muş iline ait masal ve efsaneler farklı değer sınıflamalarına göre de incelenebilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkaya, N. (2017). Kıbrıs Türk Masallarında Değerler. *Folklor/Edebiyat*, 23 (90), 231-244.
- Aksu, B. (2010). *Muş ocuk Folkloru*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Alabay Yolcu, T. (2019). *Hasan Ltif Sarıyüce'nin Anadolu Masallarının Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Arıcı, A. F. (2016). Estetik Değer Oluşturmada Masalların Rolü: Türk Masalları rneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 2, 1017-1035.
- Arslan, A., & elik, H. (2016). Divan-ı Hikmet'te Türkçe Eğitiminde Kullanılabilecek Değerler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 169–184.
- Bulut, K. (2021). Ayla Kutlu'nun Merhaba Sevgi Adlı ocuk Romanının Değerler Eğitimi ve On Kök Değer Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (57), 248–272.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational Research: Planning, Conducting And Evaluating Quantitative And Qualitati And Research*. USA: Pearson Prentice Hall.
- epni, S. (2012). *Araştırma ve Proje alışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çiftçi, F.,& Sayır, M. F. (2019). Efsane Türünün Eğitici Boyutu ve Kızıl Ziyaret Efsanesi'nde Aktarılan İletiler. *ocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 2(2), 178–196.
- Demir, ř. (2019). *Feridun Oral'ın Resimli yk Kitapları zerine Bir Doküman İncelemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Duyan, V., Glden, . ve Gelbal, S. (2012). z-Denetim leği D: Güvenirlik ve Geçerlik alışması. *Journal of Society & Social Work*, 23 (1), 25-38.
- Ekmei, D. N. (2020). *Muş Efsaneleri İnceleme Metin*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Güven, A. Z. (2014). Türk Efsanelerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 225–246.
- Halstead, J. M.,& Taylor, M. J. (2000). "Learning and teaching about values: A review of recent research." *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-202.

- İlçak, N. G., & Başoğlu, N. (2018). Ahmet Ümit'in Masal Kitaplarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 88–100.
- İkiz, F. E., Totan, T. ve Karaca, R. (2013). Sorumluluk İnançlarını Arttıran Faktörleri Belirleme Ölçeğinin Uyarlanması. *New/Yeni Symposium Journal*, 51 (2), 105-115.
- Karagöz, B. (2017). Naki Tezel'in Türk Masalları Adlı Kitabının Değerler Açısından Analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3), 534-556.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463–477.
- Kardaş, C. (2020). Mitoloji Kaynaklı Bir Anlatı. *Bulanık/Kop İnsan-Coğrafya-Tarih-Kültür*. (Edt. İrşad Sami Yuca). Konya: Çizgi Yayınları.
- Kardaş, S. (2020). *Bitlis Halk Masallarının Çocuğa Uygunluğu ve Değerler Eğitimine Katkısı Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kasımoğlu, H. (2010). *Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılcan, B. (2016). Ignác Kúnos'un Kırk Dört Türk Peri Masalı Adlı Eserinin Değerler Açısından İncelenmesi. *Turkish Journal of Education (TURJE)*, 5(3),82-94.
- Kılıç, B. S., & Yılmaz, O. (2018). Fakir Baykurt'un Masallarında Değer Eğitimi ve Masalların Türkçe Eğitimine Katkısı. *Uluslararası Teke Dergisi*, 7(2), 1104–1125.
- Köse, A. (2004). *Muş İli Malazgirt İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- MEB. (2017). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*. Çevrim-içi: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma - Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber / Qualitative research a guide to design an implementation*. (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik.
- Oğuzkan, A. F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü* (3.Baskı). Ankara: Gül Yayıncılık.
- Özbaşı, S. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Çerçevesinde Aytül Akal Masallarının İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 178–193
- Özcan, E. (2017). *Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şener, H. (2013). Hayriyye-i Nabi'de Aktarılan Değerler. *Turkish Studies*, 8(1), 2051-2524.
- Yaşaroğlu, C. (2015). İlkokul Programlarında Yer Alan Değerler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(4), 164–174.
- Yavuz, M. Ş. (2006). *Muş Masalları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yeniasır, M. (2015). Kıbrıs Türk Masallarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 943-1953.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

EK 1:**Muş Masalları**

Masal Adı	Masal Kodu	Masal uzunluğu (sayfa)	Masalda tespit edilen değer sayısı
1. Allah Birdir, Bin Kapı Açar	M1	0,5	2
2. Tüccar Pire	M2	1	2
3. Kırlangıçla Leylek	M3	0,5	1
4. Kurnaz Tilki	M4	0,5	1
5. Farız Amca	M5	0,5	-
6. Çako	M6	1	1
7. Aklım Çoktur, Malım Yoktur	M7	1	2
8. Ayı-Kurt-Tilki	M8	0,5	2
9. Köpek İle Kedi	M9	0,5	-
10. Zeyne	M10	0,5	-
11. Gelin İle Kaynana	M11	1	-
12. Hırsız Tilki İle Nene	M12	1	2
13. İhtiyar Kadın İle Oğlu	M13	1	2
14. Kundo	M14	2	2
15. Yılanla Adam	M15	3	4
16. Keze	M16	2	1
17. Şeyh Eşek	M17	2	1
18. Tilki-Ayı-Kurt	M18	1	1
19. Kur'anla Yemin Etmek	M19	2	5
20. Mirza Mehmet	M20	3	6
21. Dev Kız	M21	2	3
22. Kadın İle Yeni Dosta Güvenme	M22	0,5	2
23. Üç Arkadaş İle Ayı-Kurt-Tilki	M23	0,5	1
24. Kadınların Şerri	M24	2	1
25. Dağ Tilkisi İle Ova Tilkisi	M25	0,5	2
26. Öküz İle Tavşan	M26	0,5	-
27. Deli Ali	M27	1	2
28. İmamın Karısı İle Karısının Dostu	M28	2	-
29. Vezir İle Köylü Kızı	M29	2	3
30. Padişah İle Üç Veziri	M30	3	5
31. Kalkaliks İle Belbeliks	M31	1	2
32. Hizmetkar Adamın Devleti	M32	3	2
33. Korkak Ali	M33	2	2
34. Uğurlu Diken	M34	0,5	1
35. Şeytanla Cadı Nine	M35	1	1

36. Nisko'nun Maceraları	M36	2	2
37. Seyfullah İle Sadullah	M37	3	10
38. Bezirgan	M38	3	12
39. Cengzeri	M39	3	6
40. Üç Kardeş	M40	2	3
41. Ahmet Dayı	M41	2	5
42. Çoban Kızı	M42	4	11
43. Serfiraz İle Bikes	M43	3	13
44. Peri Kızı	M44	3	9
45. Satın Alınan Öğüt	M45	4	14
46. Mehmet İle Mahmut	M46	2	4
47. Tilki, Kurt İle Katır	M47	3	9
48. Uyanık Köylü	M48	2	1
49. Altın Saçlı Kız	M49	2	8
50. Babasının Yerine Askerlik Yapan Kız	M50	3	14
51. Kambur	M51	3	10
52. Kızıl Ziyaret	M52	2	3
53. Padişah ve Çiftçi	M53	3	2
54. Üç Bacı	M54	4	23
55. Üç Kardeş	M55	3	1
TOPLAM	55	102	221

EK 2:**Muş Efsaneleri**

Efsane Adı	Efsane Kodu	Efsane uzunluğu (sayfa)	Efsanede tespit edilen değer sayısı
1. Teğik	E1	0,3	1
2. Kırmızı Tepe (GireKozere /Gire Sor)	E2	0,3	1
3. Mercimekkale	E3	0,3	-
4. Gelin Kayaları (KevreBuka)	E4	0,3	1
5. Taş Kesilme	E5	0,5	-
6. Anne Kayası (Kevre Daye)	E6	0,5	-
7. Gelin Kayası (Kevre Buke)	E7	0,5	-
8. Gelin Çeşmesi (Kaniya Buke)	E8	0,5	2
9. Gelin Kayaları (KevreBuka)	E9	0,5	1
10. Kocakarı Çeşmesi (Kaniya Pire)	E10	0,5	1
11. Samanyolu (Kadez)	E11	0,3	-
12. Samanyolu II	E12	0,3	-

13. Ay ve Gneş	E13	0,5	1
14. Pepuk Kuşu	E14	0,5	1
15. Ayının Menşei	E15	0,5	3
16. Ayının Menşei II	E16	0,5	-
17. Devenin Menşei	E17	0,3	1
18. Fare ve Kedinin Menşei	E18	0,5	2
19. Gl ve Karga	E19	0,5	1
20. Kk Hamurpet Gl	E20	0,3	1
21. Byk Hamurpet Gl	E21	0,3	2
22. Kazan Gl	E22	0,5	1
23. İnsanoğlu  Kısımdır	E23	0,3	1
24. Kurban	E24	0,5	4
25. Kurban II	E25	1	7
26. Devizoro	E26	0,5	1
27. Bizden Yeğler (Je Me eter)	E27	0,5	-
28. Teba	E28	0,5	-
29. Cinlerin Dğn	E29	0,5	1
30. Talebe ile Cin	E30	0,5	5
31. Elk	E31	1	1
32. Pir Elk	E32	0,5	1
33. ElkaFeYZo	E33	0,3	1
34. Rote Őeve/ Mere Őeve	E34	0,3	-
35. Őahmeran	E35	0,5	1
36. Gımgım	E36	0,5	-
37. Gmşpınar Ky'nn İsmi	E37	0,3	-
38. Avbiri	E38	0,3	1
39. Gebola Kynn İsmi	E39	0,5	1
40. Mir Hasan ve Koli Baba Dağları	E40	0,5	-
41. Ağrı Dağı, Kse Dağı, Sphan Dağı	E41	0,3	-
42. Sphan Dağı'nın Patlaması	E42	0,3	1
43. Kocakarı Gnleri/ Kocakarı Fırtınası (Roje Pire / Bagera Pire)	E43	0,3	-
44. Kurdoğlu Fırtınası (Bagera Kurdoğlu)	E44	0,5	-
45. Gameş (Camış) Kıran	E45	0,5	1
46. Giskiloke Pire	E46	0,3	-
47. Őubatok / Azbat	E47	0,5	-
48. Mem ve Zin Gl (GolaMem u Zine)	E48	0,5	2
49. Bulanık Gl (Gola Őel)	E49	0,3	-
50. Yılanlar Kuyusu (Hezna Mera)	E50	0,3	1

51. Kuruyan Çeşme	E51	0,5	1
52. Gelin Çeşmesi (Kani Buke)	E52	0,5	1
53. Kocakarı Mağarası (Kulka Pire)	E53	0,3	-
54. Şeyh Yakup Tepesi	E54	0,3	-
55. Kale ve Pire	E55	0,3	-
56. Koli Baba Dağı'ndaki Su Kanalları	E56	0,3	1
57. Kızıl Ziyaret	E57	0,5	4
58. Siyabend ve Hece	E58	0,5	4
59. Han Ashı ile Kerem	E59	0,5	1
60. Leyl u Mecnun	E60	0,5	3
61. Yarasa	E61	0,5	4
62. Gavesti	E62	0,5	-
63. Ömerî	E63	0,5	-
64. Alp Arslan'ın Ordusu	E64	0,5	2
65. Cibranlı Halit Bey (HalidBegeCibri)	E65	0,5	3
66. Sultan Murat Yolu	E66	0,5	2
67. Murat Köprüsü	E67	0,5	1
68. İskender-i Zülkarneyn	E68	0,5	-
69. Zernak Kalesi	E69	0,5	-
70. Kule Reş	E70	0,5	2
71. Divane Ömer	E71	0,3	1
72. Mele Hasane Banokî	E72	0,3	-
73. Şeyh Aliye Ose	E73	0,5	1
74. Şeyh Bahaddin	E74	0,5	1
75. Şeyh Cürruh (Cüneyd-i Abid)	E75	1	1
76. Şeyh Yusuf	E76	0,5	1
77. Şeyh İdris	E77	0,5	-
78. Aynü'l Melek	E78	0,3	-
79. Şeyh Eyübu'l Bazit Kasri	E79	0,3	-
80. Pinediz Baba	E80	0,5	1
81. Şeyh Bal	E81	0,5	1
82. Seyyid Ahmet	E82	1	3
83. Molla Müştak	E83	0,3	1
84. Divane Ali	E84	0,5	1
85. Şeyh Muhammede Şorike	E85	0,5	1
86. Küt Baba	E86	0,3	-
87. Hazır Baba	E87	0,5	-
88. Seyyid Şeyh Tahir	E88	0,5	2
89. Şehide Dare (Fakı Muhammed)	E89	0,5	-

90. Şeyh Mede Kenere	E90	0,5	-
91. Hz. Ali'nin Dilek Taşı	E91	0,5	-
92. Şeyh Hafız İbrahim	E92	0,5	2
93. Gebelik Ağacı (Dara Hemle)	E93	0,5	-
94.Yedi Muhammed(Heft Muhammed)	E94	0,5	-
95. Şehide Koli Baba	E95	0,5	1
96. Fekiye Teyran	E96	0,5	1
97. Hızır	E97	0,3	-
98. Hızır ve İlyas	E98	0,5	1
99. Hz. Ali'nin Zülfükarı	E99	0,5	2
100. Hz. İsa	E100	0,3	3
101. Büyük Hamurpet Gölü	E101	0,3	1
TOPLAM	101	46	105

EK 3:**Malazgirt Masalları**

Masal Adı	Masal Kodu	Masal uzunluğu (sayfa)	Masalda tespit edilen değer sayısı
1. Gorso	MA1	2	2
2. Sihirli Balık	MA2	1	1
3. Hacı Ali	MA3	2	3
4. Besmele	MA4	0,5	2
5. Emanetçi	MA5	1	-
6. Gaddar Ağanın Oğlu	MA6	0,5	-
7. Çiftçinin Őansı	MA7	0,5	-
8. Taş Bebek	MA8	0,5	4
9. Üç Kardeşler	MA9	0,5	1
10. Yemen Padişahı	MA10	2	3
11. Çil Osman	MA11	2	5
12. Fakir Ahmet	MA12	4	10
13. Kesik Kuyruklu Tilki	MA13	2	2
14. Bir Ağanın Aldığı Ders	MA14	1	3
15. Ömer'in Kaderi	MA15	2	5
16. Padişahın Vefasız İki Oğlu	MA16	2	3
17. Eyvez	MA17	4	6
18. Üç Kız Kardeş	MA18	2	4
19. Kız Evladın Hikayesi	MA19	2	6
20. Tembel Ali	MA20	2	2
21. Sihirli Yüzük	MA21	3	8

22. Ahmak Adam	MA22	2	5
23. Hırsız Ali	MA23	1	2
24. Yedi Kargalar	MA24	3	4
25. Mert İle Namert	MA25	1	6
26. Grarın Hikayesi	MA26	0,5	1
27. Balğın Gülme Sırrı	MA27	2	3
28. Bir Avuç Un	MA28	1	2
29. Loş Ağa	MA29	1	3
30. Yedi Ceylan	MA30	3	6
31. Büyük Adam	MA31	2	8
32. Kurnaz Kuş	MA32	0,5	1
33. Yılanla Kurbağalar Kralı	MA33	0,5	-
34. Zenginlik Düşü	MA34	0,5	1
35. Mirza Mehame	MA35	1	1
36. Korkak Adam ve Altı Dev	MA36	1	-
37. Mercimek Oğlan	MA37	2	2
38. Kayıp Hazine Avcıları	MA38	0,5	2
39. Recep Ağa ve Gavur Gelin	MA39	1	2
40. Horozun Alacağı	MA40	1	-
41. Demir Çarıklar	MA41	1	5
42. Tuz Değirmeni	MA42	0,5	1
43. Tasa Kuşu	MA43	2	7
44. Muradına Nail Olmayan Dilber	MA44	1	1
45. Cimrinin Altınları	MA45	0,5	3
46. Yedi Başlı Ejderha	MA46	2	3
47. Deli Kadın	MA47	1	1
48. Merze Muhammed	MA48	2	3
49. Yedi Esrarengiz Dünya	MA49	2	3
50. İyilik Kapısı	MA50	1	5
51. İki Melek	MA51	0,5	2
52. Yırtık Kazak	MA52	0,5	6
53. Kaplumbağalı Duvar	MA53	1	3
54. Akıllı Oğlan	MA54	2	8
55. Kuduz Köpek	MA55	2	2
56. Üç Altınlık Ögüt	MA56	1	4
57. Kara Bahthlı Kız	MA57	1	3
58. Ahmet İle Mehmet	MA58	1	5
59. Üvey Anne	MA59	2	3
60. Derdi Olmayan Kişi	MA60	1	2

61. alışan Kazanır	MA61	0,5	1
62. Mirze Muhammet	MA62	2	5
63. Mem İle Memo	MA63	1	2
64. Zine İle Memo	MA64	1	6
65. Bir Gecede Gerçekleşen Dilekler	MA65	0,5	-
66. Kırk Yavrulu At	MA66	3	2
67. Hayırsız Evlat	MA67	1	4
68. Altın Balta	MA68	0,5	2
69. Cesur Ahmet	MA69	2	3
70. Akıllı ocukla Köse Değirmenciler	MA70	1	1
71. Bir Őeyin Kıymetini Bilmek	MA71	0,5	3
72. Őehzade İle Ceylan	MA72	3	6
TOPLAM	72	99	223